

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ I SZTUKI OPERACYJNEJ

JAWNE

Egz. Nr. 100

ppłk dr Stanisław OLEKSINSKI

**WŁAŚCIWOŚCI PRACY SZTABU ARMII
W OPERACJI OBRONNEJ**

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZTABU GENERALNEGO
KADRY
100. 500. 1000.
432336

WARSZAWA

LIFE C

1955

157
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ I SZTUKI OPERACYJNEJ

JAWNE

Egz. Nr

100

ppłk dr Stanisław OLEKSIŃSKI

**WŁAŚCIWOŚCI PRACY SZTABU ARMII
W OPERACJI OBRONNEJ**

032
**ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZTABU GENERALNEGO
KADRY
IM. GEN. BRONI KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO**

132336

WARSZAWA

LIFEC

1959

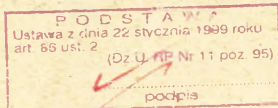
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA TAKTYKI OGOLNEJ I SZTUKI OPERACYJNEJ

Przeł. prof. 12657

"ZATWIERDZAM"

SZEF KATEDRY TO I SZT. OPER.

JAWNE

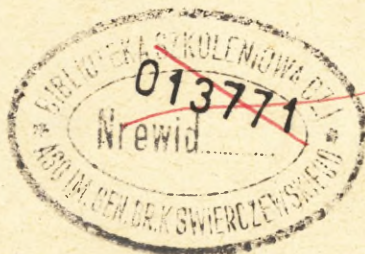
Egz.nr...

100

ppłk dypl. Tadeusz BIELCZEWSKI

ppłk dr Stanisław OLEKSIŃSKI

WŁAŚCIWOŚCI PRACY SZTABU ARMII W OPERACJI OBRONNEJ.

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZKOLENIOWEJ
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

32336

WARSZAWA

Lipiec

1969 r.

TREŚĆ
WSTĘP

- I. Wpływ warunków w jakich armia przechodzi do obrony na treść i metodę pracy sztabu
- II. Praca sztabu armii w zakresie przygotowania operacji obronnej
 1. Przygotowanie danych dla dowódcy armii do decyzji
 2. Planowanie operacji
- III. Praca sztabu armii podczas prowadzenia operacji obronnej

W S T E P

Problematyka pracy sztabu armii w zakresie przygotowania i prowadzenia operacji obronnej obejmuje szeroki wachlarz zagadnień zarówno dotyczących ogólnych zasad pracy sztabu, jak i rozwiązań szczegółowych i uzależnionych od warunków i charakteru działań obronnych. Pełne opracowanie tematu wymagałoby więc omówienia wielu zagadnień, poruszanych w różnorodnych materiałach nie tylko z przedmiotu służby sztabów i sztuki operacyjnej, ale i rozpoznania wojskowego, łączności itp. Zatem w niniejszym opracowaniu celowo zostały pominięte wszelkie zagadnienia w zakresie: ogólnych zasad pracy sztabu, zasad planowania operacji, zbierania i przetwarzania informacji, opracowywania dokumentów, przekazywania zadań, organizacji pracy na punktach dowodzenia, rozmieszczenia elementów stanowiska dowodzenia, pracy oddziału rozpoznawczego i łączności, itp. Główną uwagę skoncentrowano na przedstawieniu właściwości pracy sztabu, zwłaszcza oddziału operacyjnego, w operacji obronnej. Niniejszy materiał należy traktować jako uzupełnienie treści przedstawionej przede wszystkim w takich pozycjach literatury jak:

- Regulamin Służby Polowej Sztabów;
- skrypt, pt. "Sztab jako organ dowodzenia we współczesnej walce";

Punktem wyjścia do dalszych rozważań są problemy przedstawione w wykładzie z zakresu sztuki operacyjnej, pt. "Operacja obronna armii".

I. Wpływ warunków w jakich armia przechodzi do obrony na treść i metodę pracy sztabu

W myśl naszych założeń doktrynalnych działania obronne należy traktować jako zjawisko wymuszone i zazwyczaj krótkotrwałe. Może ono występować w skali operacyjnej na tych kierunkach, na których przeciwnik uzyskał czasową przewagę. Tak więc, armia może przechodzić do obrony w wypadku, gdy nie ma możliwości realizacji zadania drogą działań zaczepnych. W każdym wypadku jej działania obronne będą podporządkowane interesom działań frontu, powinny one trwać stosunkowo krótko i w wielu wypadkach będą stanowić fragment operacji zaczepnej.

Powyższe rzutuje na planowanie działań obronnych i konieczność ich wiązania z działaniami zaczepnymi.

Przechodząc do obrony w sytuacji wymuszonej obrońca musi uwzględniać fakt, że inicjatywa na danym kierunku należy do przeciwnika, że warunki organizacji obrony będą poważnie skomplikowane, z zasady niekorzystne, czasami wręcz krytyczne. Nie ulega wątpliwości, że w poważnej mierze rzutuje to nie tylko na treść rozwiązywanych nader trudnych problemów, ale także na metodę pracy dowódcy i sztabu. Już sam fakt, że inicjatywa należy do nacierającego wymaga, aby w decyzji obrońcy znajdowało swoje odbicie dążenie do śmiałego i aktywnego przeciwdziałania w celu przejęcia inicjatywy. Aby móc skutecznie przeciwdziałać, sztab winien wszechstronnie rozważyć najbardziej niekorzystne dla armii warianty działania przeciwnika i stosownie do każdego z nich określić optymalny sposób przeciwdziałania. Innymi słowy, obrońca dysponując określonymi siłami i środkami /w tym również bronią masowego rażenia/ winien przejawiać swoje umiejętności w określeniu właściwego wyjścia z zaistniałej sytuacji operacyjnej, tj. pomyslnego rozwiązania bitwy obronnej.

O ile w operacji zaczepnej bardzo ważnym zagadnieniem jest właściwy wybór /określenie/ głównych obiektów uderzeń bronią masowego rażenia w celu ich zniszczenia lub obezwładnienia, to w operacji obronnej ważne znaczenie posiada dążenie do narzucenia przeciwnikowi /po-przez umiejętne wykorzystanie broni masowego rażenia i ognia klasycznych środków walki, odpowiednie

ugrupowanie i manewr sił oraz właściwe wykorzystanie terenu/ takich warunków bitwy, które pozwoliłyby obrońcy przetrwać czasowy kryzys, osłabić i wykrwawić przeciwnika w uporczywej bitwie obronnej, a następnie, w miarę poprawy własnego położenia i możliwości, rozbić zgrupowanie przeciwnika i przejść do zdecydowanego natarcia.

Wynika stąd, że mimo złożonej i niekorzystnej sytuacji obrońca winien przejawiać wysoką aktywność i wykorzystywać każdy dogodny moment do "kontrowalania", zarówno ogniem posiadanych środków, jak i w ślad za tymi uderzeniami możliwie malsymalnej ilości wojsk.

Mając na uwadze zarówno złożoność sytuacji, jak też cel i charakter operacji obronnej armii należy pamiętać, że zakres problemów /często trudnych/, które należy rozstrzygnąć jest bardzo duży. Właściwe rozwiązanie tych problemów wymagać będzie od dowódcy i sztabu armii maksymalnego wysiłku, dużej operatywności oraz inwencji. Dowódca i sztab, przygotowując operację obronną, winni mieć na uwadze, że pomyślny przebieg bitwy obronnej w dużej mierze będzie zależał od tego, w jakim stopniu potrafią zapewnić wojskom względnie pomyślne warunki organizacji obrony. Ponadto winni również pamiętać o tym, że planując operację obronną należy uwzględnić nie tylko potrzebę załamania natarcia przeciwnika ale i konieczność wytworzenia warunków zapewniających możliwość przejścia z obrony do zdecydowanego natarcia.

Oczywiście postulat ten będzie zazwyczaj realizowany przy okazanej pomocy ze strony przełożonego. Nie mniej wymagać to będzie przede wszystkim przestrzegania zasady racjonalnego gospodarowania posiadanymi siłami i środkami, tzn. tak należy zaplanować działanie sił i środków i tak nimi kierować, by zachowały dostateczną zgolność przejścia do natychmiastowego natarcia.

Armia może przejść do obrony w różnych warunkach sytuacji operacyjnej. Najogólniej rzecz biorąc można je sprowadzić do następujących:

- gdy nieprzyjaciel przejął inicjatywę i uderza;
- w styczności z nieprzyjacielem, gdy istnieje groźba uderzenia;

- bez styczności z nieprzyjacielem.

Najbardziej skomplikowane warunki przejścia armii do obrony wystąpią wówczas, gdy nieprzyjaciel przejął inicjatywę i uderza. Mogą one zaistnieć np. w wyniku niepomyślnego dla armii przebiegu bitwy spotkaniowej. W tym wypadku wojska armii będą zmuszone przechodzić do obrony w skrajnie ciężkich warunkach, na nieprzygotowanych pod względem inżynieryjnym rubieżach i pod silnym oddziaływaniem nieprzyjaciela. Duża przewaga sił i ciągłe oddziaływanie ogniowe nieprzyjaciela, zazwyczaj niekorzystne połączenie i ugrupowanie, brak możliwości przegrupowania wojsk armii, ograniczona możliwość manewru, trudności zorganizowania jednolitego systemu ognia, konieczność likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia, pozostawianie niektórych jednostek w izolacji od sił głównych armii, działanie desantów powietrznych nieprzyjaciela, a przede wszystkim konieczność odtworzenia dowodzenia wojskami - oto ogólny obraz sytuacji.

Przedstawiona powyżej w ogólnym zarysie sytuacja, jako typowa dla współczesnych działań bojowych, a jednocześnie najbardziej skomplikowana z punktu widzenia zapewniania dowodzenia wojskami armii, stanowi punkt wyjścia do dalszych rozważań.

W takiej sytuacji przed dowódcą i sztabem armii stoją dwa zasadnicze problemy:

- bieżące kierowanie wojskami armii w celu niedopuszczenia do sytuacji krytycznej;
- zaplanowanie i zorganizowanie działań obronnych zgodnie z otrzymanym zadaniem.

W tak złożonej sytuacji bardzo istotnego znaczenia nabiera zagadnienie zastosowania przez sztab armii właściwej metody pracy. Wydaje się, że w takich okolicznościach stosowanie jakiegokolwiek utartego schematu nie zdałoby egzaminu. Sztab armii powinien się wczuć w zaistniałą sytuację i rozstrzygnąć obydwa problemy równolegle. Zdajemy bowiem sobie sprawę z tego, że w założonych wyżej warunkach sytuacji nie może być mowy o jakimkolwiek okresie przygotowawczym obrony. Założyliśmy przecież, że armia przechodzi do obrony pod uderzeniem nieprzyjaciela.

Zatem celowe jest aby praca sztabu w zakresie rozwiązywania problemów wynikłych w rezultacie wytworzonej sytuacji i otrzymanego zadania koncentrowała się w zespołach roboczych dowodzenia i planowania, których trzonami byłyby poszczególne wydziały oddziału operacyjnego.^{x/}

W zespole dowodzenia główną rolę spełniają wydziały: informacyjny i oficerów kierunkowych. Między tymi zespołami powinno występować sprzężenie zwrotne.

Zespół dowodzenia powinien główną uwagę skoncentrować na rozwiązaniu zagadnień związanych bezpośrednio z zaspokojeniem potrzeb bieżącego kierowania wojskami. Można do nich zaliczyć:

- natychmiastowe odtworzenie dowodzenia związkami taktycznymi /zwłaszcza pierwszego rzutu/ i odwodami, z którymi utraciono kontakt, zebranie informacji o ich położeniu i możliwościach;
- określenie kierunku działania głównego zgrupowania nieprzyjaciela i ewentualnych rejonów wysadzenia desantów powietrznych;
- ustalenie rozmiarów skutków uderzeń broni masowego rażenia nieprzyjaciela;
- przekazanie wojskom niezbędnych zarządzeń wstępnych co do likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia oraz zorientowania ich co do dalszego działania.

Podstawowym warunkiem właściwego rozstrzygnięcia wszelkich problemów wyłaniających się w tym okresie przed sztabem armii jest odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia.

x/ Trzon zespołu dowodzenia stanowią wydziały: informacyjny i oficerów kierunkowych, zaś trzon zespołu planowania - wydział planowania oddziału operacyjnego.

Skład poszczególnych zespołów powinien być zawczasu ustalony przez szefa sztabu armii. W zależności od konkretnej sytuacji może on każdorazowo ulegać zmianie pod względem ilościowym. Np. jeśli sytuacja w danym momencie wymaga skoncentrowania wysiłku na kierowaniu wojskami, wówczas może nastąpić czasowe przesunięcie penej ilości oficerów zespołu planowania do zespołu dowodzenia i odwrotnie.

W tym celu sztab armii powinien dążyć do nawiązania łączności wszelkimi możliwymi kanałami i uzyskania chociażby najbardziej ogólnych informacji o położeniu wojsk na interesującym go kierunku. Jeśli sytuacja tego wymaga, ze składu zespołu dowodzenia mogą być wysłani kompetentni oficerowie lub grupy oficerów na śmigłowcach w celu wyjaśnienia sytuacji na kierunku działania danego związku /oddziału/, udzielenia pomocy w odtworzeniu dowodzenia i przekazania niezbędnych zarządzeń. Niekiedy może zajść potrzeba odnalezienia oddziałów rozbitej dywizji, zaprowadzenie ładu, a nawet czasowego przejęcia dowodzenia dywizją lub doraźnie zorganizowanym oddziałem zbiorczym. Dlatego też do wykonania tego rodzaju zadań należy wyznaczać odpowiednich oficerów, przede wszystkim energicznych, odważnych i z inwencją. Powinni oni znać w ogólnym zarysie położenie armii i najbliższe zamiary dowódcy. Jeśli oficerowie /grupy oficerów/, o których wyżej mowa, będą wykorzystywać do przejazdu naziemne środki transportu, to nieodzowne jest zapewnienie im odpowiednio silnej eskorty.

Powyższe zabiegi będą dokonywane /jeśli zajdzie potrzeba/ niezależnie od tego czy armia otrzymała zadanie obrony, czy też nie. Dowódca armii wobec zaistnienia trudnej sytuacji może samodzielnie nakazać wojskom realizację niektórych przedsięwzięć o charakterze obronnym, meldując o tym dowódcy armii. Ma to na celu przede wszystkim zahamowanie pogłębiającej się ciężkiej sytuacji i zachowanie dostatecznej zdolności bojowej poszczególnych związków /oddziałów/, zwłaszcza pierwszego rzutu, którym grozi niebezpieczeństwo całkowitego rozbitcia przez nieprzyjaciela. Sztab armii śledząc na bieżąco rozwój sytuacji winien we właściwym czasie przedstawić dowódcy wnioski o możliwości i celowości dokonania niezbędnych przedsięwzięć. Dlatego ważnym zadaniem sztabu armii w tak skomplikowanej sytuacji operacyjnej jest zebranie ogólnych informacji o położeniu wojsk, ustalenia najbardziej zagrożonych kierunków /rejonów/ i określenie sił i środków, które mogą być użyte w najkrótszym czasie do zahamowania natarcia nieprzyjaciela i stworzenia siłom głównym armii dostatecznych warunków do organizacji obrony. Jednocześnie sztab armii powinien określić

zakres i sposób udzielania pomocy wojskom porażonym bronią masowego rażenia, a następnie wydać wynikające stąd niezbędne zarządzenia. Treść tych zarządzeń formułują i przekazują wszystkimi dostępnymi środkami oficerowie kierunkowi.

Równolegle do wyżej opisanych pierwszoplanowych czynności sztab armii powinien przystąpić do planowania operacji obronnej. Zadanie to wykonuje zespół planowania. Planując działania obronne w omawianych warunkach najpierw uwzględnia się te zadania, które muszą być realizowane w pierwszej kolejności. A więc plan będzie powstawał stopniowo, właściwie już podczas bitwy obronnej. Bowiem w warunkach skrajnie złożonej sytuacji nie występuje okres przygotowawczy w całym tego słowa znaczeniu. Zadanie obrony armia może otrzymać w sytuacji, kiedy część jej wojsk uległa rozbiciu, zaś pozostałe siły stawią już opór przeważającym siłom nieprzyjaciela. W takich warunkach bitwa obronna faktycznie rozpoczyna się odparciem natarcia nieprzyjaciela. Niewykluczony jest również taki wypadek, kiedy z chwilą otrzymania zadania obrony zajdzie konieczność wykonania przeciwuderzenia drugim rzutem /odwodem/ w celu zażegnania niebezpieczeństwa rozcięcia ugrupowania armii lub wyjścia na jej skrzydło i tyły. W takim wypadku w planowaniu operacji główną uwagę koncentruje się na przygotowanie i realizację przeciwuderzenia.

Kiedy inaczniej ze względu na niekorzystne położenia, może zająć konieczność organizacji obrony na dogodniejszej rubieży położonej w tyle od czołowych wojsk. Wówczas w planowaniu na pierwsze miejsce wyłoni się potrzeba zaplanowania dla części wojsk armii działających opóźniająco, dla pozostałych /głównych/ sił wyjścia z bitwy i obrony na przewidywanej rubieży.

Z powyższego wynika, że w warunkach trudnych, w zależności od konkretnej sytuacji na pierwsze miejsce w planowaniu operacji obronnej mogą wysuwać się różne problemy.

Nieco dogodniejsze warunki pracy sztabu armii będą wówczas, jeśli wystąpi pewien okres czasu /aczkolwiek krótki/ na przygotowanie operacji obronnej. Tego rodzaju sytuacja może mieć miejsce wówczas gdy armia działając w ramach frontu w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem zawczasu przechodzi do obrony na dogodnej rubieży w celu odparcia silnego

przeciwuderzenia nieprzyjaciela i osłony głównego zgrupowania frontu. Aczkolwiek i w tym wypadku przygotowanie obrony będzie się odbywać z reguły w ograniczonym czasie, to jednak praca sztabu będzie przebiegać w innych warunkach. Zatem sztab armii może przyjąć inną metodę pracy i rozwiązywać inne problemy.

Najdogodniejsze warunki pracy zaistnieją dla sztabu wówczas, gdy armia przechodzi do obrony bez styczności z nieprzyjacielem. Warunki te, charakterystyczne np. przy organizowaniu obrony wybrzeża morskiego, pozwalają wyodrębnić okres przygotowawczy. W takich warunkach sztab armii będzie dysponował stosunkowo dużą ilością czasu. Pracując bez specjalnego pośpiechu może zaplanować operację obronną w sposób bardziej szczegółowy z uwzględnieniem wielu możliwych wariantów działania nieprzyjaciela, opracować niezbędną dokumentację, zorganizować dowodzenie wojskami, zaplanować i zorganizować zabezpieczenie działań bojowych, rozstrzygnąć wiele problemów współdziałania, uwzględnić działania z sąsiadami i jednostkami OTK /jeśli działania przebiegają na terenie własnym/, zaplanować i przeprowadzić kontrolę realizacji zadań. Również metoda pracy sztabu armii będzie zgoła odmienna aniżeli w wypadkach omawianych uprzednio.

Reasumując stwierdzić należy, że metoda i treść pracy sztabu armii każdorazowo będzie zależała od konkretnych warunków w jakich wojska armii przechodzą do obrony, przy czym najistotniejszym czynnikiem jest czas i stopień oddziaływania nieprzyjaciela na wojska armii. Ponadto metoda pracy sztabu w dużej mierze będzie zależała również od cech osobistych dowódcy i szefa sztabu, ich umiejętności i doświadczeń, od poziomu przygotowania oficerów sztabu do pracy w warunkach działań obronnych. W każdym wypadku w planowaniu działań obronnych dużego znaczenia nabierają przewidywania rozwoju sytuacji oparte na realnych możliwościach nieprzyjaciela i wojsk własnych

II. Praca sztabu armii w zakresie przygotowania operacji obronnej

Wykonanie wyznaczonych sztabowi zadań będzie wymagać od szefa sztabu właściwego zorganizowania pracy, a od wszystkich oficerów sztabu - maksimum wysiłku i operatywności. Raczej do rzadkich wypadków należeć będą takie, w których organizacja obrony przebiegać będzie w wyjątkowo sprzyjających warunkach.

Na przygotowanie operacji składają się przedsięwzięcia związane z planowaniem, organizacją i kontrolą. Przedsięwzięcia te z reguły będą się ze sobą w większym lub mniejszym stopniu wiązać w zależności od konkretnej sytuacji. W realizacji tych przedsięwzięć główną rolę obok dowódcy, odgrywa sztab armii.

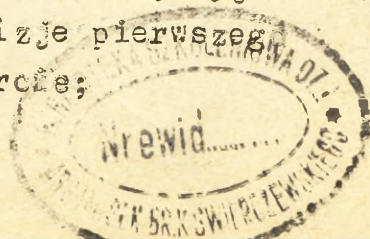
3/1 1. Przygotowanie danych dla dowódcy do powzięcia decyzji.

Na metodę pracy dowódcy i sztabu w tym okresie wpływa przede wszystkim czas. W warunkach skrajnie ograniczonej ilości czasu zapoznanie się z otrzymanym zadaniem może być dokonane w szerszym gronie, w którym oprócz dowódcy armii i jego zastępców mogą uczestniczyć szefowie oddziałów sztabu, zwłaszcza operacyjnego i rozpoznawczego oraz szefowie rodzajów wojsk. Otrzymanie zadania może poprzedzić zarządzenie przygotowawcze sztabu frontu.

Dowódca armii wraz z szefem sztabu i szefem oddziału operacyjnego analizują zadanie i precyzują wnioski z którymi zapoznają zainteresowanych szefów rodzajów wojsk i służb. Dokonując ogólnej oceny położenia dowódca armii może zażądać od niektórych oficerów wyjaśnienia interesujących go zagadnień po czym precyzuje swoją decyzję.

W zależności od sytuacji pierwszą czynnością sztabu może być przygotowanie i przekazanie poszczególnym wykonawcom zarządzeń wstępnych dotyczących przedsięwzięć związanych z przejściem armii do obrony. W zarządzeniach tych zwykle przekazuje się:

- ogólne informacje o położeniu i możliwościach nieprzyjaciela;
- ogólną rubież, którą powinny utrzymać dywizje pierwszego rzutu lub na której powinny przerwać natarcie;

- rejon, w których powinny zatrzymać się poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego, aby nie tworzyć zagęszczenia;
- główne wskazówki co do likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia nieprzyjaciela, likwidacji jego ewentualnych desantów, odtworzenia komunikacji, systemu zaopatrywania itp. Niekiedy może zaistnieć potrzeba skierowania odwodów na zagrożony kierunek.

Jednocześnie szef sztabu może polecić szefowi oddziału operacyjnego zapoznać oficerów sztabu z aktualną sytuacją, treścią otrzymanego zadania i treścią zarządzeń wstępnych oraz nakazać poczynienie przygotowań co do zorganizowania punktów dowodzenia. Całokształt pracy sztabu w tym okresie powinien być dostosowany do potrzeb szybkiego podjęcia przez dowódcę decyzji i postawienia wojskom zadań bojowych.

W warunkach kiedy na przygotowanie obrony jest dostateczna ilość czasu, metoda pracy dowódcy i sztabu armii może być nieco inna. Po otrzymaniu zadania obrony dowódca armii - zazwyczaj z szefem sztabu analizuje je, precyzuje wnioski, dokonuje kalkulacji czasu, jakim dysponuje na wypracowanie decyzji oraz określa, jacy oficerowie, w jakim czasie powinni przygotować i przedstawić mu dane niezbędne do powzięcia decyzji.

Następnie zazwyczaj przeprowadza się w sztabie orientowanie operacyjne, w ramach którego można zapoznać zainteresowanych z zadaniem armii /o ile tego nie uczyniono wcześniej/, z wnioskami dowódcy z analizy zadania oraz jego wytycznymi odnośnie do przygotowania danych do decyzji i ewentualnie z wytycznymi odnośnie do wydania wojskom niezbędnych zarządzeń. Orientowanie operacyjne może przeprowadzać dowódca lub szef sztabu armii. Zapoznanie z zadaniem może być zlecone szefowi oddziału operacyjnego.

Z kolei praca sztabu armii, jak również szefostw rodzajów wojsk winna być nastawiona na przygotowanie dowódcy danych niezbędnych do powzięcia decyzji.

Szef oddziału operacyjnego przeprowadza szczegółową ocenę położenia z punktu widzenia wykonania przez armię zadania; przy pomocy oficerów oddziału operacyjnego i przy ścisłej współpracy z oddziałem rozpoznawczym i szefami rodzajów wojsk dokonuje

niezbędnych kalkulacji i zestawień, precyzuje właściwe wnioski, które w formie meldunku przedstawia na żądanie dowódcy lub szefa sztabu. Zwykle ocenia on następujące zagadnienia:

- a/ Zadanie armii i wynikające stąd wnioski co do możliwości przyjęcia właściwego ugrupowania operacyjnego i skupienia głównego wysiłku.
- b/ Zakres planowanego przez front oddziaływania bronią masowego rażenia na korzyść armii.
- c/ Zadanie sąsiadów i wynikające stąd wnioski co do sposobu działania armii.
- d/ Wpływ położenia operacyjnego armii i stanu jej wojsk na organizację obrony.

Analizując to zagadnienie należy przede wszystkim określić:

- potrzebę i możliwości przegrupowania wojsk armii w celu przyjęcia najkorzystniejszego ugrupowania obronnego;
- stosunek sił w całym pasie działania armii i na kierunku prawdopodobnego natarcia nieprzyjaciela;
- możliwości wykorzystania poszczególnych związków taktycznych w kolejnych fazach operacji obronnej.

e/ Najbardziej celowe wykorzystanie broni masowego rażenia.

Przy analizowaniu tego zagadnienia niezbędne jest uwzględnienie ilości przydzielonych ładunków jądrowych i chemicznych /rakiet i bomb/, czasu ich dostarczenia, stanu oddziałów wojsk rakietowych, ich rozmieszczenia, charakterystyki obiektów i celów nieprzyjaciela, na które mają być wykonane uderzenia bronią masowego rażenia, możliwych do osiągnięcia efektów rażenia poszczególnych obiektów i celów, a następnie - określenie najbardziej celowego wykorzystania posiadanej broni masowego rażenia w ścisłym powiązaniu z manewrem wojsk armii w toku bitwy obronnej.

Analizy tego zagadnienia szef oddziału operacyjnego dokonuje przy ścisłej współpracy z szefem oddziału rozpoznawczego, szefem wojsk rakietowych i artylerii oraz szefem wojsk chemicznych.

Ocena sił i możliwości wojsk własnych, a zwłaszcza możliwości oddziaływania bronią masowego rażenia na nieprzyjaciela powinna doprowadzić do sprecyzowania wniosków dotyczących:

- możliwości armii w zakresie powstrzymania natarcia nieprzyjaciela w czasie i miejscu, tj. przed główną rubieżą obrony lub w głębi pasa obrony;
 - możliwości wykorzystania broni masowego rażenia;
 - możliwości przyjęcia odpowiedniego ugrupowania obronnego;
 - podziału sił i środków;
 - organizacji systemu ognia;
 - sposobu wzajemnego uwarunkowania ognia i manewru wojsk.
- f/ Wpływ właściwości terenu na rozmieszczenie i działanie wojsk. Analizując teren należy mieć na uwadze wpływ jego właściwości, z jednej strony na natarcie wojsk nieprzyjaciela / stopień dostępności terenu - zwłaszcza dla czołgów, pojemność poszczególnych kierunków, możliwości kanalizowania natarcia w głębi pasa obrony itp./ z drugiej strony - na organizację obrony przez wojska armii /wybór przedniego skraju głównej rubieży obrony i określenie potrzeb wydzielenia sił do jej obsadzenia, ustalenie linii rozgraniczenia między dywizjami pierwszego rzutu, rozmieszczenie dywizji drugiego rzutu armii /odvodu/, odwodów specjalnych i punktów dowodzenia, możliwości manewru drugim rzutem i odwodami, rubieże rozwinięcia do przeciwuderzenia, dogodne rubieże do stawiania oporu w głębi pasa obrony, możliwości organizacji - jeśli zachodzi potrzeba - pasa przesłaniania i potrzebna do wydzielenia ilość sił/.
- Zasadniczy wniosek z oceny terenu dotyczy ścisłego określenia rejonu, od którego utrzymania zależy wykonanie zadania przez armię.
- g/ Zakres przedsięwzięć zabezpieczenia działań i sposób ich realizacji.
- h/ Potrzeby i możliwości wydzielenia sił i środków do walki z nieprzyjacielem wewnątrz i na tyłach ugrupowania armii. Chodzi tu przede wszystkim o ustalenie obiektów, którym należy zapewnić odpowiednią ochronę i obronę z uwagi na określoną działalność nieprzyjaciela /istnienie ognisk walki, działanie grup dywersyjnych, przewidywane desanty powietrzne/. Następnie należy przewidzieć odpowiednie siły

i środki do ochrony i obrony danych obiektów, jak również do walki z desantami powietrznymi nieprzyjaciela. Jeśli działania obronne są prowadzone na własnym terenie, to do realizacji tych zadań należy wykorzystać przede wszystkim siły i środki OTK.

Szczegółową ocenę położenia z określonego punktu widzenia przeprowadza również szef oddziału rozpoznawczego, a także poszczególni szefowie rodzajów wojsk i służb opracowują wnioski i przygotowują odpowiednie meldunki dla dowódcy armii. Zagadnienia te są dostatecznie nasświetlone w materiałach opracowanych przez odnośne katedry i nie będą szerzej omawiane w niniejszym opracowaniu.

Szef sztabu kieruje całokształtem procesu w zakresie przygotowywania danych i jednocześnie przygotowuje propozycję decyzji, którą może przedstawić na żądanie dowódcy armii.

3/2 2. Planowanie operacji obronnej.

Celem planowania operacji obronnej jest ustalenie najbardziej efektywnego użycia /wykorzystania/ wszystkich posiadanych sił i środków dla wykonania zadania operacji w nakazanym czasie i z jak najmniejszymi stratami. Polega ono na określeniu kolejności i sposobów wykonania postawionych zadań z uwzględnieniem realnych możliwości wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz przewidywań prawdopodobnego rozwoju sytuacji.

Podstawą planowania operacji obronnej jest decyzja dowódcy armii i jego wytyczne. Zatem planowanie operacji rozpoczyna się już w samym procesie podejmowania decyzji. Treść i metoda pracy sztabu w zakresie planowania operacji, stopień detalizacji planu, zakres i sposób opracowania poszczególnych dokumentów każdorazowo zależy od konkretnej sytuacji, a w głównej mierze od czasu jak dysponuje sztab.

W przypadku organizacji obrony w warunkach aktywnych działań nieprzyjaciela planuje się tylko zasadnicze przedsięwzięcia, które należy wykonać w pierwszej kolejności. Jeżeli sytuacja pozwala planuje się w pełni wszystkie przedsięwzięcia

koncentrując jednak uwagę na tych, które mają największy wpływ na wykonanie zadania.

W planowaniu operacji obronnej biorą udział, oprócz sztabu armii, szefowie rodzajów wojsk i służb, przedstawiciel lotnictwa, a także inni - w zależności od potrzeb. Kierowniczą rolę w planowaniu spełnia szef sztabu armii, który kieruje całością tych prac, ustala kolejność i terminy opracowania poszczególnych dokumentów, daje wytyczne oraz kontroluje przebieg planowania w oddziałach.

Należy podkreślić, że szczegółowej koordynacji prac w planowaniu operacji obronnej wymagają głównie takie problemy jak wykorzystanie broni masowego rażenia, przegrupowanie wojsk, ustalenie ugrupowania obronnego, manewr siłami i środkami, wykonanie przeciwwuderzenia, ewentualne wykonanie kontrprzygotowania uderzenia przed przedni skraj.

Wszystkie przedsięwzięcia znajdują odbicie w planie operacji. Podstawową operacyjną częścią planu operacji jest decyzja dowódcy armii, szczegółowo rozwinięta i opracowana na mapie /w skali 1 : 200 000/ z niezbędną legendą. Ta część planu podlega zatwierdzeniu przez dowódcę frontu. Ponadto na podstawie decyzji dowódcy armii szefowie rodzajów wojsk opracowują szczegółowe plany użycia podległych im wojsk, a kwatermistrz - plan zabezpieczenia tyłowego. Powyższe dokumenty stanowią część składową ogólnego planu operacji, a zatwierdzane są przez dowódcę armii. Do planu operacji mogą być w zależności od potrzeb dołączone również inne dokumenty.

Mapa decyzji powinna zawierać :

- aktualne położenie wojsk nieprzyjaciela z wyraźnym zaznaczeniem rozmieszczenia jego środków przenoszenia broni masowego rażenia, możliwe kierunki jego uderzeń, a także prawdopodobne rejony wysadzenia desantu powietrznego;
- aktualne położenie wojsk własnych, zamierzone ugrupowanie operacyjne do obrony i wynikające stąd potrzeby i kalkulacje w zakresie przegrupowania^{x/};

x/ Jeśli zachodzi potrzeba może być opracowany oddzielny dokument - plan przegrupowania wojsk.

- położenie i zadania sąsiadów, ich SD i linie rozgraniczenia z nim;
- zadania wojsk wydzielonych do działania w pasie przesłania-
nia /jeśli takowy jest organizowany/;
- planowane rejony i obiekty użycia broni masowego rażenia na
szczeblu frontu i armii;^{x/}
- kierunki i rejony kontrprzygotowania z określeniem zadań dla
wojsk raketowych, artylerii i lotnictwa /jeśli kontrprzygoto-
wanie jest planowane/;
- zadania wojsk wykonujących uderzenie przed przedni skraj
/jeśli takowe jest planowane/;
- zadania dywizji pierwszego rzutu /pas obrony, ugrupowanie,
SD^{xx/};
- rejony rozmieszczenia dywizji drugiego rzutu, planowane re-
jony obrony, kierunki przeciwuderzenia, drogi dojścia do rubie-
ży rozwinięcia;
- zadania odwodów specjalnych /rejony rozmieszczenia, rubieże
rozwinięcia i minowania/;
- rejony stanowisk startowych /główne i zapasowe/ wojsk rakieto-
wych z dokładnością do dywizjonu i pododdziałów specjalnych;
- ugrupowanie wojsk OPL;
- ważniejsze przedsięwzięcia inżynieryjne co do przygotowania
terenów i rozbudowy zapór inżynieryjnych;
- niektóre przedsięwzięcia maskowania operacyjnego;
- rejon rozmieszczenia ruchomej bazy armii i bazy szpitalnej
frontu;
- stanowisko dowodzenia frontu;
- punkty dowodzenia armii.

W legendzie powinny być ujęte te zagadnienia, których nie
można przedstawić graficznie. Zazwyczaj będą to następujące
zagadnienia:

- ocena możliwych działań nieprzyjaciela /jako uzupełnienie części
wyrażonej graficznie/;
 - cel i rozmach operacji obronnej;
 - zamiar przeprowadzenia bitwy obronnej;
 - podział sił i środków;
 - stan, przydział i podział ładunków jądrowych i chemicznych
- ^{x/} Przy planowaniu naziemnych uderzeń jądrowych należy pokazać
strefy możliwych skażeń promieniotwórczych terenu.
- ^{xx/} Z dokładnością do rejonu obrony pułku, PGA, drt, SD i tyłów
dywizji.

/według zadań i pomiędzy związki taktyczne/ oraz terminy dowozu;

- podział przydzielonego limitu lotnictwa według zadań /ewentualnie i na poszczególne dni/;
- zasadnicze zadania wojsk OPL, inżynieryjnych i chemicznych;
- stosunek sił w całym pasie i na poszczególnych kierunkach;
- stan i podział zapasów materiałowych;
- stan sprzętu technicznego na początku i w toku operacji;
- węzłowe problemy współdziałania, których nie przedstawiono graficznie.

Ponadto w legendzie mogą być ujęte i inne zagadnienia w zależności od potrzeb.

Jak już nadmieniono, stopień szczegółowości planu operacji zależy od konkretnej sytuacji oraz czasu jakim dysponuje sztab. Jeśli sytuacja jest mocno napięta i szybko ulega zmianom, na mapę wrysowuje się ogólny zamiar dowódcy i dokonuje się tylko kalkulacji niezbędnych i nie cierpiących zwłoki. W dalszej kolejności sztab opracowuje inne zagadnienia, wprowadzając ewentualne zmiany wynikające z rozwoju sytuacji.

Należy podkreślić, że w zakresie przygotowania operacji obronnej szczególnego znaczenia nabiera planowanie użycia broni jądrowej. Ilość przydzielonych armi i ładunków jądrowych będzie ze zrozumiałych względów znacznie ograniczona.

W planowaniu użycia broni masowego rażenia oprócz sztabu armi i biorą udział: szef wojsk raketowych i artylerii, szef wojsk chemicznych oraz przedstawiciel lotnictwa. Polega ono w głównej mierze na: określeniu możliwości armi i w zakresie użycia broni jądrowej z uwzględnieniem ilości i terminów dowozu ~~środków~~ jądrowych; określeniu obiektów nieprzyjaciela, na które należy wykonać uderzenia broni jądrowej; ustaleniu ilości i mocy ładunków jądrowych potrzebnych do zniszczenia w wymaganym stopniu poszczególnych obiektów, rodzajów wybuchu i orientacyjnego czasu wykonania uderzeń; dokonaniu podziału środków jądrowych na zadania i między związki taktyczne; ustaleniu kolejności zaopatrywania wojsk w rakiety i czasu ich dowozu na stanowiska startowe dywizjonów.

Planując użycie broni jądrowej należy zawsze przewidzieć rezerwę środków na rozwiązanie nieprzewidzianych zadań, które mogą wynikać w toku prowadzenia bitwy obronnej, głównie zaś dla niszczenia nowo wykrytych środków przenoszenia broni jądrowej nieprzyjaciela.

Planując wykorzystanie środków chemicznych należy każdorazowo określić cel, zadania i sposób ich użycia /przy pomocy raket, artylerii, lotnictwa/, obiekty rażenia, nomenklaturę i podział środków według zadań i na poszczególne obiekty, przedsięwzięcia zapewniające bezpieczeństwo wojskom własnym.

Niekiedy armia może wziąć udział w zerwaniu natarcia nieprzyjaciela wspólnie z wojskami raketowymi i lotnictwem frontu. Jasne jest, że w takim wypadku większość posiadanych przez armię środków jądrowych będzie użyta w ramach kontrprzygotowania według planu frontu.

Jednocześnie z planowaniem kontrprzygotowania może być przewidziane uderzenie, częścią się przed przedni skraj obrony. Wówczas kontrprzygotowanie i uderzenie przed przedni skraj obrony będą zazwyczaj powiązane jednym zamiarem. W takim wypadku w ślad za uderzeniami broni masowego rażenia planuje się użycie określonych sił w celu zadania nieprzyjacielowi możliwie jak największych strat i opanowania dogodnych rejonów /rubieży/, zapewniających wojskom armii odpowiedni^{Warunki} przeżycie z kolei do natarcia. Do wykonania uderzenia przed przedni skraj może być przewidziana dywizja /dywizje/ pierwszego rzutu armii, a niekiedy i dywizja drugiego rzutu /lub odwód/. Planując uderzenie wojsk przed przedni skraj sztab armii powinien określić: cel uderzenia, siły i środki wydzielone do wykonania uderzenia, zadania poszczególnych dywizji biorących udział w uderzeniu, rubieżę rozwinięcia i sposób wyjścia na nie, kierunki i pasy działania, rejon do opanowania, sposób zabezpieczenia wyjścia i działania wojsk podczas wykonywania uderzenia, sposób współdziałania i dowodzenia.

Oprócz tego celowo jest przewidzieć sposób rozwinięcia tego uderzenia przez siły główne armii.

Na okres bitwy w głębi pasa obrony planuje się wykonanie uderzeń jądrowych i chemicznych oraz uderzeń lotnictwa na środki

przenoszenia broni masowego rażenia i główne zgrupowanie wojsk nieprzyjaciela, a także wykonanie przeciwuderzenia drugim rzutem /odwodem/. Wiele uwagi poświęca sztab armii oddzielnie planowaniu przeciwuderzenia. Do wykonania przeciwuderzenia należy przewidzieć : maksimum środków broni masowego rażenia, drugi rzut /odwód/, oddziały pierwszego rzutu działające na kierunku przeciwuderzenia, a także siły i środki z odcinków nie atakowanych. Natomiast do wsparcia przeciwuderzenia należy planować wykorzystanie lotnictwa.

Przeciwuderzenie planuje się w kilku wariantach w zależności od możliwych kierunków działania głównego zgrupowania uderzeniowego nieprzyjaciela. W każdym wariancie należy określić:

- cel przeciwuderzenia;
- siły i środki przewidziane do wykonania przeciwuderzenia;
- drogę marszu, rubież rozwinięcia i czas wyjścia na nią, kierunek przeciwuderzenia;
- zadania rozwiązywane przy pomocy broni masowego rażenia;
- zadanie wojsk w przeciwuderzeniu;
- zadanie i wysiłek lotnictwa wsparcia;
- zadanie wojsk pierwszego rzutu, broniących się na kierunku planowanego przeciwuderzenia;
- zadania odwodów specjalnych wykonywane na korzyść wojsk prowadzących przeciwuderzenie /OPpanc, OZap, itp./;
- przedsięwzięcia zabezpieczenia przeciwuderzenia /zwłaszcza pod względem inżynierskim/;
- sposób dowodzenia wojskami.

Zadania związków taktycznych i rodzajów wojsk określa się w planie tylko orientacyjnie. Sprecyzowanie zadań przez dowódcę armii następuje w toku bitwy obronnej, bezpośrednio przed wykonaniem przeciwuderzenia. Jeśli rozwój sytuacji radykalnie ulegnie zmianie /w sposób ^{nie}przewidziany/, to może zajść potrzeba podjęcia zupełnie nowej decyzji co do przeciwuderzenia.

Wszystkie przedsięwzięcia związane z wykonaniem przeciwuderzenia /wyruszenie wojsk z rejonów rozmieszczenia, rozwinięcie, wykonanie uderzeń bronią masowego rażenia, początek i koniec ogniowego przygotowania, wykonanie uderzeń lotnictwa,

itp./ można planować w stosunku do czasu "G", który w tym wypadku oznacza początek uderzenia wojsk na nieprzyjaciela w rejonie włamania.

W warunkach prowadzenia działań bez stosowania broni jądrowej głównym środkiem wsparcia wojsk wykonujących przeciwuderzenie będą artyleria i lotnictwo myśliwsko szturmowe. Ze względu na większe zapotrzebowanie na te środki wsparcia, zwłaszcza na artylerię należy zawczasu zaplanować odpowiedni manewr artylerii na przewidziane kierunku przeciwuderzenia.

Ważne miejsce w planowaniu działań obronnych, zwłaszcza w głębi, zajmuje zagadnienie walki z desantami powietrznymi nieprzyjaciela. Planowanie walki z desantami powietrznymi nieprzyjaciela ma na celu zapewnienie szybkiego i skutecznego ich zwalczania, zarówno podczas lądowania, jak i natychmiast po ich wysadzeniu. Zwalczanie desantów powietrznych nieprzyjaciela planuje się w kilku wariantach, w zależności od ilości przewidywanych rejonów prawdopodobnego ich działania.

Do walki z desantami powietrznymi nieprzyjaciela należy wydzielić część lotnictwa wsparcia, środki OPL, oddziały z drugiego rzutu /odwołu/, armii, a także wskazane jest planować uderzenia bronią jądrową. Jeśli działania obronne są prowadzone na terenie własnym, to do walki z desantami nieprzyjaciela powinny być wyznaczone także siły i środki OTK. Planując walkę z desantami sztab armii powinien ustalić:

- najbardziej prawdopodobne rejony desantowania i przypuszczalne siły desantu;
- siły i środki do zwalczania desantów nieprzyjaciela/ w tym ewentualne siły OTK/;
- sposób zwalczania desantów nieprzyjaciela przez poszczególne siły i środki;
- sposób dowodzenia siłami i środkami wydzielonymi do walki z desantami nieprzyjaciela w poszczególnych rejonach.

Zagadnienia walki z desantami nieprzyjaciela powinny znaleźć odzwierciedlenie w planie operacji obronnej lub w razie potrzeby w oddzielnym dokumencie.

Integralną częścią planowania operacji obronnej są zagadnienia zabezpieczenia działań bojowych wojsk. Rozwiązane są one przez poszczególne oddziały sztabu armii, a także szefostwa rodzajów Wojsk i służb zgodnie z decyzją i wytycznymi dowódcy i znajdują odbicie w planie operacji. W niniejszym opracowaniu zostaną omówione niektóre z nich.

Planowaniem rozpoznania zajmuje się oddział rozpoznawczy armii. Znajduje on odbicie przede wszystkim w planie rozpoznania armii, który obejmuje zadania rozpoznania dla organów rozpoznawczych armii, związków taktycznych i wszystkich rodzajów wojsk i służb. Zagadnienie planowania rozpoznania jest szczegółowo naświetlane w skrypcie pt. "Rozpoznanie w operacji obronnej armii" opracowanym przez Katedrę Rozpoznania Wojskowego i Armii Obcych, wobec czego w niniejszym opracowaniu nie będzie omawiana.

Ważnym elementem zabezpieczenia działań jest obrona przed bronią masowego rażenia. Ten element zabezpieczenia działań znajduje odzwierciedlenie we wszystkich dokumentach operacyjnych bowiem obrona przed bronią masowego rażenia jest integralną częścią każdego przedsięwzięcia. Dlatego wydaje się zbyteczne opracowywać oddzielnych dokumentów tj. planu i zarządzenia obrony przed bronią masowego rażenia. Dowódca i sztab armii planując operację obronną powinni rozpatrzyć i ustalić wszelkie działania wojsk z punktu widzenia pełnego zabezpieczenia ich przed działaniem broni masowego rażenia. Innymi słowy, przy planowaniu każdego przedsięwzięcia taktyczno-operacyjnego uwzględnić konieczność obrony przed tego rodzaju bronią. Zabiegi czynione w tym kierunku powinny dotyczyć przede wszystkim:

- prowadzenia ciągłego rozpoznania i niszczenia broni masowego rażenia nieprzyjaciela;
- zapewnienia wojskom należytego systemu alarmowania o grożącym niebezpieczeństwie użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia;
- przestrzegania zasad rozśrodkowywania i okopywania wojsk;
- właściwego organizowania punktów dowodzenia w celu zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami;
- prowadzenia ciągłego rozpoznania skażeń i zakażeń;
- zapewnienia wojskom odpowiednich warunków bezpieczeństwa w wypadku użycia własnej broni masowego rażenia;

- organizacji przedsięwzięć likwidujących skutki broni masowego rażenia.

Niektóre z tych zagadnień znajdują swoje odbicie w planie użycia wojsk chemicznych.

Niemniej ważnym elementem zabezpieczenia działań obronnych armii jest maskowanie operacyjne.^{x/} Obejmuje ono skoordynowane czynności mające na celu wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do faktycznego ugrupowania operacyjnego armii, charakteru działań wojsk własnych, zamiaru operacji i sposobu jej realizowania oraz skierowanie jego uwagi na przedsięwzięcia i obiekty drugorzędne oraz pozorne.

Planowanie maskowania operacyjnego z reguły odbywa się na szczeblu frontu, a więc centralnie. Nie oznacza to, że sztab armii nie może zaplanować i realizować przedsięwzięć maskowania operacyjnego z punktu widzenia potrzeb i tylko armii. Niemniej jednak nie mogą one kolidować z ogólnym planem maskowania frontu. Tak więc sztab armii najczęściej występuje w roli wykonawcy części planu maskowania operacyjnego frontu. Podstawą planowania i organizacji tego rodzaju przedsięwzięć przez sztab armii będzie zarządzenie /wytyczne/ sztabu frontu o maskowaniu operacyjnym, które może m.in. określać:

- cel /lub cele/ maskowania operacyjnego, który należy osiągnąć w zaistniałej sytuacji operacyjnej;
- zadania do wykonania w ramach maskowania operacyjnego /rodzaj i zakres przedsięwzięć/;
- sposób i czas realizacji przedsięwzięć;
- udział armii w dezinformacji i niezbędne dane;
- siły i środki przydzielone armii do realizacji przedsięwzięć maskowania operacyjnego;
- zadania maskowania operacyjnego wykonywane przez sąsiadów /jeśli zachodzi potrzeba poinformowania armii o takowych/;
- zadania maskowania operacyjnego realizowane siłami i środkami OTK na korzyść armii.

x/ Maskowanie dzieli się na operacyjne i bezpośrednie. To ostatnie, dla którego typowe jest ukrywanie, realizuje się wszędzie bez specjalnych rozkazów i zarządzeń.

W zarządzeniu może być podany tylko cel /cele/, który należy osiągnąć. Wówczas sztab armii analizując dany cel powinien określić rodzaj i charakter przedsięwzięć, które należy zrealizować dla osiągnięcia nakazanego celu. Następnie sztab armii ustala siły i środki, które należy wydzielić do realizacji przedsięwzięć maskowania operacyjnego /uwzględniając oczywiście przydzielone i działające na korzyść armii siły i środki/, określa sposób realizacji przedsięwzięć i przeprowadzenia kontroli oraz wydaje odpowiednie zarządzenie poszczególnym wykonawcom.

W celu ułatwienia opracowania zarządzenia oddział operacyjny może sporządzić graficzny plan realizacji przedsięwzięć maskowania operacyjnego. Może on stanowić załącznik do planu operacji obronnej. Jeśli np. celem maskowania operacyjnego jest wprowadzenie nieprzyjaciela w błąd co do naszego zamiaru i charakteru działań poprzez stworzenie zgrupowania pozornego i upozorowanie uderzenia w kierunku A - B, to plan realizacji przedsięwzięć maskowania operacyjnego może określać:

- rejony rozmieszczenia poszczególnych oddziałów /obiektów/ pozornego zgrupowania;
- pozorne punkty dowodzenia;
- system OPL;
- system zaopatrzenia;
- drogi ruchu, linię wyjściową, rubież rozwinięcia wojsk itp.;
- działalność organów rozpoznawczych na kierunku pozornego uderzenia.

Ponadto w części opisowej /tabelarycznej/ można przedstawić:

- podział sił i środków /wydzielonych sił, makiet, odbijaczy kątowych, radiostacji itp./ do pozorowania poszczególnych obiektów /w formie tabeli pomocniczej/;
- rodzaj przedsięwzięć, rejon /drogi/ działania, wyznaczone siły i środki, sposób realizacji danego przedsięwzięcia, czas działania, wykonawcę, odpowiedzialnego za nadzór, itp. /w formie jako tabeli głównej/.

Najczęściej w celu opracowania takiego planu, a także sprawowania ogólnego nadzoru nad organizacją i realizacją przedsięwzięć maskowania operacyjnego, może być powołany

nieduży zespół oficerów różnych specjalności z oficerem oddziału operacyjnego na czele.

x

x

x

Planowanie ma charakter ciągły. Opracowany w wyniku planowania plan operacji obronnej, ujmujący wszystkie główne problemy związane z przygotowaniem i prowadzeniem operacji, stanowi podstawę do postawienia wykonawcom zadań. Pod koniec każdego dnia operacji w miarę rozwoju sytuacji dowódca podejmuje decyzje na kolejny dzień, którą sztab rozpracowuje w szczegółach i udokładnia plan operacji.

III. Praca sztabu armii podczas prowadzenia operacji obronnej.

Warunki w jakich będzie prowadzona operacja obronna oraz charakter działań obronnych wymagają od sztabu armii maksimum zaangażowania i dużej operatywności w pracy. Należy mieć na uwadze, że wszechstronne przewidywanie rozwoju sytuacji, stałe zapewnienie warunków wykonania manewru, ciągłe utrzymywanie współdziałania wojsk i zabezpieczenie ich działań bojowych, a także zapewnienie ciągłego, sprawnego obiegu informacji - w poważnym stopniu decydują o przebiegu operacji obronnej.

Z powyższego wynika, że w toku operacji obronnej przed sztabem armii wyłania się wiele zadań. Do zasadniczych z nich należy zaliczyć:

- zbieranie informacji o położeniu wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- ocenę sił i możliwości wojsk własnych i nieprzyjaciela przedstawienie dowódcy na czas odpowiednich wniosków;
- przekazywanie podwładnym zadań i zarządzeń wynikających z decyzji dowódcy;
- zapewnienie ciągłego zabezpieczenia działań i współdziałania wojsk;
- prowadzenie kontroli oraz udzielenie podwładnym odpowiedniej pomocy w rozwiązywaniu bardziej skomplikowanych zadań;
- opracowywanie i przekazywanie meldunków i sprawozdań do sztabu frontu, informowanie o sytuacji oficerów dowództwa armii;

podwładnych i sąsiadów;

- zapewnienie ciągłości dowodzenia.

Jasne jest, że należyte wykonanie tych zadań wymaga, zwłaszcza od szefa sztabu armii, właściwej organizacji pracy na stanowisku dowodzenia.

Jeśli obrona organizowana jest zawczasu, główną uwagę należy skierować na ustalenie przypuszczalnego zamiaru nieprzyjaciela co do działań, zwłaszcza jeśli chodzi o użycie broni masowego rażenia i kierunek głównego uderzenia. Ma to kolosalne znaczenie dla dalszego przebiegu działań wojsk, a przede wszystkim prawidłowego wykorzystania własnej broni jądrowej. Dlatego też do czasu rozpoczęcia przez nieprzyjaciela natarcia zorganizowany przez sztab armii system rozpoznania powinien ustalić:

- rejony rozmieszczenia środków przenoszenia broni jądrowej nieprzyjaciela;
- oznaki przygotowania nieprzyjaciela do wykonania zmasowanego uderzenia bronią jądrową i chemiczną;
- główne zgrupowanie nieprzyjaciela, zwłaszcza jego wojsk pancernych i prawdopodobny kierunek głównego uderzenia;
- przypuszczalny czas przejścia nieprzyjaciela do natarcia.

Ustalenie przez sztab na czas tych danych pozwoli dowódcy armii powziąć decyzję co do ogniowego oddziaływania zarówno środkami jądrowymi, jak i artylerią oraz lotnictwem na wykryte środki przenoszenia broni masowego rażenia nieprzyjaciela, zadania maksymalnych strat jego siłom głównym i osłabienia, a niekiedy nawet zerwania natarcia.

Zgodnie z decyzją dowódcy szef sztabu armii precyzuje zadania dotyczące ogniowego oddziaływania na nieprzyjaciela i przez oddział operacyjny koordynuje udział poszczególnych środków w zwalczaniu nieprzyjaciela.

W wypadku wykonania przez nieprzyjaciela zmasowanych uderzeń jądrowych i chemicznych na ugrupowanie wojsk armii, sztab armii powinien skupić główny wysiłek swej pracy na ustalenie skutków uderzeń bronią masowego rażenia nieprzyjaciela, zwłaszcza w dywizjach pierwszego rzutu, ocenić sytuację operacyjną i promieniotwórczą oraz podjąć odpowiednie środki w celu odtworzenia naruszonego dowodzenia i współdziałania. Jeśli sytuacja tego wymaga, dowódca armii podejmuje decyzję co do likwidacji wyłomów powstałych na skutek uderzeń jądrowych nieprzyjaciela. Stosownie do decyzji dowódcy sztab armii zapewnia manewr odwodami specjalnymi /OPpanc, OZap, OInż/, a niekiedy i częścią sił drugiego rzutu na zagrożony kierunek oraz, jeśli zachodzi potrzeba, może zarządzić wyprowadzenie części sił w dogodny rejon celem dokonania potrzebnych zabiegów i doprowadzenia sił do stanu gotowości bojowej.

W toku prowadzenia bitwy o utrzymanie głównej rubieży obrony sztab armii śledzi rozwój sytuacji na kierunkach obrony poszczególnych dywizji pierwszego rzutu i zapewnia dowódcy warunki do szybkiego reagowania na zachodzące zmiany.

W wypadku wtargnięcia nieprzyjaciela w pas obrony dywizji pierwszego rzutu, jego działania mogą się koncentrować na poszczególnych kierunkach, przy czym nieprzyjaciel zazwyczaj będzie dążył do wykorzystania luk i dokonanych wyłomów w ugrupowaniu wojsk armii w celu szybkiego rozwinięcia powodzenia i wyjścia w określone rejony. W tym celu sztab armii precyzuje ostatecznie kierunek głównego uderzenia nieprzyjaciela i organizuje dodatkowe rozpoznanie, szczególnie na odcinkach, gdzie wojska armii nie prowadzą działań obronnych. Jednocześnie szef sztabu - przy udziale poszczególnych oddziałów i szefów rodzajów wojsk i służb - przedstawia dowódcy wnioski co do ewentualnego wysunięcia na kierunki zagrożone odwodów armii, a nawet części sił z drugiego rzutu w celu skanalizowania natarcia nieprzyjaciela na kierunek odpowiadający zamiarowi rozegrania bitwy obronnej, a także wnioski co do wsparcia ogniowego kontrataków dywizji pierwszego rzutu i skoordynowania wspólnych działań dywizji.

W tym okresie sztab armii może również poczynić pewne przedsięwzięcia celem umożliwienia ewentualnego manewru części sił z odcinków biernych dla wzmocnienia kierunków zagrożonych. Również w tym okresie zarysowuje się kierunek ewentualnego przeciwuderzenia drugiego rzutu armii, a w związku z tym sztab armii także poczyni określone przedsięwzięcia przygotowawcze.

Jeśli zajdzie potrzeba przegrupowania części sił w niektórych odcinków pasywnych, to wówczas zgodnie z decyzją dowódcy oddział operacyjny ustala czas, drogi przegrupowania oraz rubież /rejon/ i czas jej zajęcia. Kalkulacje wykonywane w tym zakresie powinny uwzględniać zmiany, jakie mogą powstać w położeniu do czasu zajęcia przez przegrupowujące się siły nowej rubieży /rejonu/.

✓ Najistotniejszym etapem pracy sztabu armii podczas prowadzenia bitwy obronnej jest organizacja i wykonanie przeciwuderzenia. Sztab armii, śledząc nieustannie rozwój sytuacji i oceniając położenie, powinien określić najdogodniejszy moment wykonania przeciwuderzenia i przedstawić dowódcy odpowiednie wnioski.

Sytuacja w tym okresie może być bardzo trudna. Nieprzyjaciel może dokonać włamania na kilku kierunkach, niektóre związki mogą być obezwładnione bronią masowego rażenia i przeprowadzić likwidację jego skutków; część sił drugiego rzutu może być już zaangażowana do wzmocnienia obrony na zagrożonym kierunku lub do walki z desantem powietrznym nieprzyjaciela.

W takiej sytuacji przed sztabem armii stanie skomplikowane zadanie. Musi on przede wszystkim dokonać wnikliwej oceny położenia. Sztuka oceny położenia w tej fazie bitwy obronnej będzie polegała na tym, by nie rozdrabniając wysiłku sił i środków określić główny kierunek zagrożenia w pasie obrony armii na którym należy skupić główną uwagę. Innymi słowy - sztab winien określić najbardziej groźne dla armii zgrupowanie nieprzyjaciela, którego rozbitcie zdecyduje o wyniku bitwy obronnej.

Stosownie do tego należy konsekwentnie koncentrować wysiłek własnej broni masowego rażenia, artylerii, lotnictwa i wojsk.

Jeśli nieprzyjaciel w pasie obrony armii włamie się na dwóch lub więcej kierunkach, to zadanie sztabu polega na określeniu możliwości i sposobu bicia nieprzyjaciela kolejno.

W tym celu szefowie oddziałów operacyjnego i rozpoznawczego przy ścisłej współpracy dokonują wnikliwej oceny położenia i przygotowują krótkie meldunki dla dowódcy armii, w których przedstawiają możliwości dalszego działania własnych wojsk i nieprzyjaciela. Do najważniejszych danych przedstawianych w poszczególnych meldunkach należy zaliczyć :

a/ w meldunku szefa oddziału rozpoznawczego:

- kierunek głównego uderzenia nieprzyjaciela, ilość jego sił w rejonie włamania na danym kierunku, najsłabsze miejsce w ich ugrupowaniu i możliwości dalszego rozwijania natarcia;
- skład i położenie odwodów nieprzyjaciela oraz możliwości ich podejścia w czasie i miejscu /kierunku/;
- możliwości dokonania przez nieprzyjaciela manewru z innych kierunków na kierunek głównego uderzenia;
- możliwości nieprzyjaciela w zakresie użycia broni masowego rażenia;
- obiekty i cele nieprzyjaciela, na które opłaca się wykonać uderzenia własną bronią jądrową;

b/ w meldunku szefa oddziału operacyjnego:

- możliwość utrzymania zajmowanej rubieży /poparte wnioskami z przeprowadzonych kalkulacji stosunku sił/;
- możliwości manewru sił i środków na najbardziej zagrożony kierunek;
- celowość i możliwość wykonania przeciwuderzenia z określeniem sił i środków, kierunku, zadania i czasu rozpoczęcia;
- potrzeby skoordynowania wysiłku wojsk biorących udział w przeciwuderzeniu.

Przy ustalaniu powyższych zagadnień szef oddziału operacyjnego ściśle współpracuje z szefami rodzajów wojsk i służb.

Szef sztabu armii, niezależnie od szefów oddziałów, winien przedstawić dowódcy propozycje ^{decyzji} do rozstrzygnięcia bitwy obronnej, określając głównie:

- cel i sposób wykonania przeciwuderzenia z wymienieniem sił i środków, kierunku, czasu, obiektów uderzenia broni jądrowej, chemicznej i lotnictwa oraz rejonów do opanowania;
- sposób zabezpieczenia wykonania przeciwuderzenia;
- przedsięwzięcia na pozostałych kierunkach;
- sposób dowodzenia wojskami.

Z chwilą powzięcia decyzji przez dowódcę armii sztab winien w jak najkrótszym czasie przekazać zadania wykonawcom wykorzystując wszystkie możliwości - łącznie z bezpośrednim docieraniem do wojsk oficerów kierunkowych.

Główną uwagę sztab armii koncentruje na ^{naj} efektywniejszym użyciu broni jądrowej. Zagadnienie to sztab armii rozwiązuje wspólnie ze sztabem wojsk raketowych i artylerii oraz lotnictwa wsparcia, wybierając odpowiednie środki i moment wykonania uderzenia z uwzględnieniem warunków zapewniających bezpieczeństwo wojskom własnym.

Znaczną część pracy sztabu armii stanowi zapewnienie sprawnego przesunięcia wojsk na rubież rozwinięcia do przeciwuderzenia. W tym celu oddział operacyjny określa drogi oraz przedsięwzięcia związane z ich utrzymaniem, ustala terminy wyjścia poszczególnych związków /oddziałów/ z rejonów rozmieszczenia i zapewnia organizację regulacji ruchu.

Wydaje się celowe, by w okresie przekazywania zadań poszczególnym wykonawcom biorącym udział w przeciwuderzeniu - ograniczyć do minimum /lub całkowicie wykluczyć/ - ze względu na zachowanie tajemnicy - posługiwanie się środkami radiowymi do czasu zakończenia manewru. Natomiast szeroko należy wykorzystywać ruchome środki łączności, przede wszystkim śmigłowce.

x

x

x

Reasumując stwierdzić należy, że położenie wojsk armii w toku prowadzenia bitwy obronnej będzie zazwyczaj trudne z uwagi na silne oddziaływanie nieprzyjaciela. Dlatego sztab armii, aby podołać wszystkim zadaniom, musi przyjąć bardzo elastyczne formy pracy dostosowując się do konkretnych potrzeb.

Niekiedy sytuacja może wymagać dokonania czasowego podziału kompetencji w zakresie dowodzenia. Dotyczy to szczególnie takich wypadków, kiedy groźna sytuacja wytworzy się na kilku kierunkach /rejonach/, np. konieczność organizacji kierowania walką części wojsk z silnym desantem powietrznym nieprzyjaciela z jednoczesną potrzebą kierowania działaniami oddziałów odciętych i znajdujących się w okrążeniu itp. W tak trudnej sytuacji od dowódcy i sztabu armii wymaga się szczególnie sprężystego dowodzenia. Niezależnie od stopnia trudności położenia sztab armii powinien zawsze panować nad sytuacją i utrzymywać ciągłość dowodzenia.

Wykorzystane materiały:

1. Regulamin Służby Polowej Sztabów - wyd. MON, 1955 r.
2. Osnovy, podgotowka i wiedenije oboronitelnoj opieraczi obszczewojskowej armii - wyd. Akademii Wojskowej im. M. W. FRUNZE, Moskwa, 1967 r.
3. KIONOWSKI Z. płk dr - Operacja obronna armii /wykład/ - wyd. ASG, 1968 r.
4. ZIELIŃSKI Z. płk dr - Właściwości pracy sztabu armii w operacji obronnej /skrypt/ - wyd. ASG, 1964 r.
5. GAWŁOWSKI J. mjr dypl. Praca oddziału operacyjnego sztabu armii w zakresie planowania i organizacji przeciwuderzenia /konspekt wykładu/ wyd. ASG, 1963 r.

OPRACOWAŁ :
ADIUNKT KATEDRY TO i SZT. OPER.

SPRAWDZIŁ:
KIEROWNIK ZESPOŁU SŁUŻBY SZTABO

/-/ ppłk dr St. OLEKSIŃSKI

/-/ płk dr B. BIDZIŃSKI

Wydrukowano w 120 egz.

Egz. nr 1-120 B.T.

Wyk. ppłk Oleksiński
Druk. Cz. B. dn. 2.07.69r.
Nr ks. 0956/01639/WW
Kor. L.S.

